

УДК 271.4-726.2(477) : [37+008]

DOI: <https://doi.org/10.52761/2522-1558.2024.19.1.7>.

БУДІВНИЧИЙ ДАР ВЛАДИКИ СОФРОНА МУДРОГО: ЦЕРКВА-ОСВІТА-КУЛЬТУРА

КОЛОДНИЙ Анатолій

*Інститут філософії ім. Г.С.Сковороди НАН України
вул.Трьохсвятительська, 4, м. Київ, 01001, Україна
e-mail: Kolodnyi.A.M@nas.gov.ua*

ФИЛИПОВИЧ Людмила

*Інститут філософії ім. Г.С.Сковороди НАН України
вул.Трьохсвятительська, 4, м. Київ, 01001, Україна
e-mail: fylypovych.l@ifaz.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0886-3965>*

Бібліографічний опис статті: Колодний А., Филипович Л. (2024). Будівничий дар Владики Софрона Мудрого: Церква-Освіта-Культура. *Добрий Пастир: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія*, (19), 68 – 73. doi: <https://doi.org/10.52761/2522-1558.2024.19.1.7>.

За скупими енциклопедичними відомостями про Софрона Степана Мудрого, 100ліття з дня народження якого ми відзначаємо, єпископа Івано-Франківського Української греко-католицької церкви, постає велична постать будівничого – будівничого і Церкви, і освіти, і культури. Сьогодні ми щиро дивуємося, як в цьому чоловікові зосереджувалося стільки розуму – не дарма Мудрий (Софрон з грецької перекладається розсудливий), стільки талантів, стільки віри, стільки любові, стільки працездатності, стільки патріотизму. Софрон Мудрий входить в плеяду знаменитих українців-діаспорчан, які в 1991 році зразу після отримання Україною незалежності прийняли доленосне рішення. Вони поміняли своє розмірене, впорядковане життя за кордоном на важкий труд - взялися відроджувати/відбудувувати вільну Україну. Ця людина для багатьох – символ християнськості українця і українськості християнина.

В його біографії відбилася трагічна, але й насичена доба в історії України, зокрема Галичини. Короткий життєпис переповідає нам про те, що Степан Мудрий народився 27 листопада 1923 року в місті Золочеві. Там же він отримав початкову і середню освіту здобув, а пізніше продовжив навчання в Аугсбурзі (Німеччина), де закінчив курс електроінженерії. Після війни залишив Європу і переїхав у Пенсільванію, США, де у 1949 році вступив до монастиря Отців василіян. У 1951–1955 роках майбутній владика проходив схоластичні та філософські студії, а по їх закінченню, 14 січня 1955 року, склав довічні обіти у Василіянському Чині, взявши собі ім'я *Софрон*. Після того виїхав до Риму, де чотири роки студював богослов'я у Григоріянському університеті, здобувши у

1958 році ступінь магістра. Там, в Римі, 25 грудня 1958 року він прийняв св. Тайну Священства з рук архієпископа Івана Бучка. У Латеранському університеті студіював римське і канонічне право, захистивши у 1963 році докторську дисертацію з каноністики. У 1966–1969 роках у цьому ж інституті здобув ступінь магістра канонічного права Східних Церков. Пізніше став професором Папського інституту східних наук. Як бачимо, Софрон Мудрий постійно вчився, накопичуючи вагомий багаж знань в багатьох богословських науках. Любов до освіти проявилася в тому, що з 1960 до 1974 року він виконував обов'язки віце-ректора, а з 1974 до 1994 рік ректора Української папської колегії св. Йосафата в Римі. Про цей головний навчальний заклад підготовки майбутніх священників і богословів для УГКЦ за кордоном владики оповідає в своєму «Нарисі історії Української Папської Колегії св. Йосафата в Римі» (Рим, 1984).

Таланти владики як поширювача знань в публічному інформаційному просторі розкрилися під час його співпраці з Ватиканським радіо, де він працював у 1965-1994 рр. Українська редакція радіо «Ватикан» була створена задовго до відкриття інших українськомовних редакцій закордонних радіостанцій. В роки «холодної війни» радіо стало голосом ліквідованої УГКЦ, яка в Україні діяла в підпіллі. Майже відразу після виходу українських програм в ефір Радянський Союз розпочинає систематично їх «глушити», усвідомлюючи загрозу, яку вони несуть панівному в СРСР атеїзму. Владика Софрон натхненно працював над змістом передач, наповнював їх істинним християнським духом. Він доклав значних зусиль до впровадження українською редакцією нових видів, форм та методів роботи. Йому вдалося розширити вплив та значення української служби радіо «Ватикан» далеко за межі суто редакційної діяльності.

Закордонне, позаукраїнське за географією, але не за думками і надіями життя, вкрай заповнене служінням Богу та Україні, з отриманням Україною незалежності завершилося. Наступив новий етап в його багатій біографії. В 1994 року, у віці 70 років Софрон Мудрий повертається в Україну (до Івано-Франківська).

Усвідомлюючи важливість Прикарпаття в історії УГКЦ, провід Церкви призначає Софрона Мудрого ректором Івано-Франківського теологічно-катехитичного духовного Інституту. Крім адміністративних функцій, які він блискуче виконував як топ-менеджер, владики починає викладати, виконувати одну із найважливіших своїх місій – бути Вчителем. Він безпосередньо включився в розбудову духовної освіти, викладаючи базові предмети і науки.

За працею освітянина проглядається масштабніша мета: владики повернувся в Україну, щоб відродити рідну Церкву - УГКЦ. І найефективніше це робити в сані єпископа. В 1996 р. відбулася єпископська хіротонія в кафедральному соборі св. Воскресінням Івано-Франківська. З 1997 р. Софрон Мудрий очолює Івано-Франківську єпархію, перейнявши естафету від владики Софрона Дмитерка. До 2005 р. він був тим, хто ніс повну відповідальність за все, щоб відбувалося в єпархії, за відродження церкви, освіти, культури в краї.

За час правління Івано-Франківською єпархією владика Мудрий працював над її розбудовою, зростанням, і не тільки кількісним, але й якісним.

Відновити Українську греко-католицьку церкву в її довоєнному масштабі – ось найперше завдання для посталою з 1989 р. проводу церкви. Вже на середину 90-х років ХХ ст. УГКЦ загалом нараховувала 3023 зареєстрованих громад, 61 монастир, 996 ченців і черниць, 1896 священнослужителів, 7 духовних освітніх установ, 843 недільні школи.

Поряд із чисельним зростанням кількості парафій УГКЦ відновилася структура традиційних чернечих орденів Української греко-католицької церкви. Серед них чоловічі ордени: василіани, редемптористи, студити; жіночі: василіанки, йосафатки, святого Вікентія, Пресвятої Родини, сестри-служебниці тощо. Всі чернечі ордени мали спільне призначення – проводити широку місійну діяльність серед різних верств населення. Підтримка владики в цих питаннях була постійна.

На час повернення Софрона Мудрого в Івано-Франківській області функціонувало вже 375 парафій. Але це був лише початок для відбудови церковних структур. За час свого єпископства Софрон Мудрий рукоположив понад 130 священників. Він постійно дбав про кадровий склад церкви, який бачив через якісну теологічну освіту і фахову підготовку священників. Тут він використовував і свій попередній досвід ректорства в Римі, і зв'язки, і навчальні програми, і підручникову літературу, і богословські праці.

Розбудова церкви супроводжувалась низкою проблем, які владико по-Мудрому вирішував. Греко-католицька церква продовжувала діяти в складних умовах. Тривав конфлікт із православними, яким треба було доводити, що греко-католицька церква є церквою українців, а не антиукраїнського зговору, що вона незаконно була знищена радянською владою фактом «добровільного» приєднання до РПЦ, що греко-католицизм – це не тільки вузько галичанське явище, а всеукраїнський феномен, що свою резиденцію церква повинна мати саме в Києві.

На час, коли Софрон Мудрий прибув в Україну, темпи зростання кількості релігійних громад випереджали темпи будівництва храмів. Тому такою гострою постала проблема культових споруд, які анексувала РПЦ і не збиралася повертати греко-католикам. До того ж досить часто обидві громади претендували на старе приміщення, відмовляючись зводити нове. Ухвалена Верховною Радою 23 грудня 1993 року зміна ст. 17 Закону «Про свободу совісті та релігійні організації», яка зробила можливим надання храмів у почергове користування двом і більше громадам віруючих, виявилася неконструктивною, що було зрозумілим ще в момент прийняття змін. Вихід у подоланні суперечок навколо храмів був, звичайно, у будівництві релігійними громадами нових культових споруд. І тут митрополит всяк підтримував будівничі ініціативи священників і місцевої влади на місцях.

Початок єпископства Софрона Мудрого збіглося в часі із важливою подією для всієї церкви: Синодом УГКЦ 1996 р. було обрано нового керівника церкви. Ним став 63-річний Любомир Гузар, який за підтримки своїх вірних

визначив головні пріоритети у церковному будівництві Української греко-католицької церкви впродовж 1996 – 2000 рр. Тоді було проголошено таке: «інвестування» інтелекту та коштів у справу піднесення богословської освіти; перепідготовка священиків, рішуче зміцнення церковної дисципліни; впорядкування і поліпшення катехитичної кризи, робота з молоддю. Така стратегія розбудови церкви була підтримана Софроном Мудрим. І він з ентузіазмом взявся за її реалізацію.

Впродовж другої половини 90-х років ХХ ст. УГКЦ активно розбудовувалась структурно. На початок 2003 року Українська греко-католицька церква нараховувала 3334 релігійні громади, 2075 священиків, 88 монастирів, 1096 ченців і черниць, 13 духовних навчальних закладів, у яких навчалось 1413 майбутніх священиків. До складу УГКЦ входили Львівська, Івано-Франківська, Коломийсько-Чернівецька, Тернопільська, Зборівська, Самбірсько-Дрогобицька та інші єпархії. У Закарпатській області діяли дві греко-католицькі єпархії (Ужгородська і Хутська), які безпосередньо підпорядковувались Конгрегації східних церков у Римі.

Протягом 1989 – 2006 рр. відбулось 16 Синодів єпископів та три сесії Патріаршого Собору УГКЦ, в яких активну участь брав Софрон Мудрий. За цей час створено дві нові єпархії – Стрийську і Сокальську та реорганізовано Тернопільську і Зборівську, утворено Тернопільсько-Зборівську та Бучацьку єпархії. Отже, впродовж 90-х років ХХ ст. Українська греко-католицька церква значно збільшила кількість єпархій, здійснила структурну розбудову, відновила духовну освіту. Цей процес супроводжувався міжконфесійними та майновими конфліктами, особливої гостроти вони набули між УГКЦ та УПЦ МП. Мирному розв'язанню цієї проблеми противилась Московська патріархія, яка звинувачувала УГКЦ в провокації міжцерковних конфліктів у Галичині та беззаконному захопленні храмів, навіть не згадуючи про анексійний за своїм характером так званий Львівський собор 1946 р.

До 2005 р. кількість релігійних організацій УГКЦ на Франківщині зросла вдвічі, в чому головна заслуга митрополита. Зараз (на 1.01.2022) ця мережа складає 678 громад (631 діюча), 21 монастир з 100 ченців, 2 вищих і 2 середніх навчальних закладів з 184 студентами очної і 51 заочної форми навчання. В області діє 238 шкіл, в т.ч. 234 недільні. Релігійні потреби пастви задовольняє 704 священика.

Будівничий дар Мудрого проявився в створенні Івано-Франківського теологічно-катехитичного духовного інституту (тепер Теологічна Академія). Талановитий освітянин, який добре розумівся на духовній освіті, сполучаючи українські традиції підготовки священиків і свій досвід керування Української папської колегії св.Йосафата в Римі, вивів цей заклад у число найкращих духовних навчальних інституцій. Вчитися в цій семінарії було почесно, престижно, бо ж нею опікувався сам Софрон Мудрий.

Крім того, Софрон Мудрий успішно викладав і в світському навчальному закладі - в Прикарпатському національному університеті, де читав декілька курсів, зокрема канонічне право. Греко-католицький митрополит викладав

світським студентам курс «Історія українського православ'я». Для багатьох така ініціатива католицького науковця і духовної особи виглядала дивною. Він навіть читав цей курс майбутнім православним священикам. На запитання, як він знаходить порозуміння з Православною Церквою, владика жартома відповідав, що у нього з Філаретом спільний «бізнес»: паства і Церква. «Не личить українцеві сваритися з українцем та ще й на українській землі», - вважав владика.

Він любив студентів, молодь. Він вмів з ними спілкуватися. Швидкий розум, блискуча пам'ять, інтелектуалізм – все це вабило молодь до нього. Здібних студентів та викладачів ректор інституту регулярно виряджав на навчання за кордон для здобуття докторату, але з однією умовою - всі вони мають повертатися на рідні терени, до Івано-Франківська.

На думку багатьох науковців, довічним пам'ятником Софрону Мудрому стане перетворення Івано-Франківська на місто екуменічного порозуміння. Крім вагомої теоретичної роботи, він став і авторитетним практиком екуменізму. Для підняття науковості аргументації щодо права українських церков бути частиною релігійного життя світу та України він зібрав документи, де виписано канонічно, чому Українська Церква має право на проголошення окремого Київського Патріархату. Спираючись на документи перших вселенських соборів та соборів Західної Церкви, у 2012 році він завершив наукову працю на цю тему. Його знаменита «Історія християнства в Україні» цитує унікальні історичні джерела, зокрема 33 умови Берестейської унії. Владика Софрон подав там копії рідкісних документів та листів, якими володіє Українська Церква. На це нині спираються екуменісти, які ведуть діалог з різними християнськими церквами. Владика неодноразово сам демонстрував приклади такої співпраці в різних сферах життя, і світського, і церковного.

Владика Софрон дуже опікувався семінарійною науковою бібліотекою в Івано-Франківську. Любов Владики Мудрого до книги та друкованого слова була всім відома. Найкращим подарунком для Владики назавжди залишалась книга. Книги були його найвірнішими друзями. Переїжджаючи з Риму, він привіз із собою величезну бібліотеку і дуже переживав, щоб навіть один томик не загубився чи не пошкодився. Єпископ Софрон також високо цинив друковану пресу, називав її голосом Єпископа, який будить зі сну і пропонує духовний план праці для багатьох тисяч читачів.

Сьогодні бібліотека Академії є гордістю не тільки навчального закладу, а й цілого Івано-Франківська. Там зберігаються унікальні стародруки, томи з персональних бібліотек відомих митрополитів, єпископів, збірники документів різними мовами. До бібліотеки Софрона Мудрого особисто передавав книги Константинопольський Патріарх.

Сфера культури і науки була особливою пристрасстю Софрона Мудрого. Владика шанував науковців, діячів культури. Сам він написав багато праць, що засвідчують чисельні бібліографічні покажчики. Його праці, які існують в

декількох примірниках, заслуговують на перевидання, бо вони і досі не втратили свої наукової і суспільної значимості.

Софрон підтримував ініціативи митців, людей творчих професій. Сам випустив українською мовою понад 150 релігійних аудіокасет, грамплатівок, відеофільмів. Напередодні святкування християнських ювілеїв доречним було б перевидати «Радіопроповіді з Ватикану. Тисячоліття українського християнства» за редакцією Софрона Мудрого (Рим: Вид-во оо. Василян, 1990). Його «Нариси історії Церкви на Україні» мають бути в кожній домівці, щоб українці пізнавали свою історію не з російських, а наших книжок. Помічним для майбутніх священиків і богословів (каноністів) досі є його «Слово про історію створення Кодексу Східних Католицьких Церков та видання його українського перекладу» (Івано-Франківськ: Івано Франківська Теологічна академія, 2011), «Короткий коментар Кодексу канонів Східних Церков». (Івано Франківськ – Рим: ІФТА, 2002), «Публічне право Церкви і конкордати» (Івано-Франківськ: ІФТА, 2002) тощо. Будучи одним з п'яти у Європі найавторитетнішим фахівцем з канонічного права, він неодноразово закликався для розв'язання юридичних колізій. Тому його праці з каноністики ґрунтовані на добрій практичній базі.

Софрон Мудрий брав участь в серії наукових конференцій «Україна – Ватикан», ініційованих Відділенням релігієзнавства Інституту філософії НАН України та Української асоціації релігієзнавців, де виголошував не тільки привітальні слова, а й наукові доповіді, зокрема «Українсько-ватиканські взаємини у світлі канонічного і публічного права» (Україна і Ватикан. Серія збірників наукових праць. Вип. I. (Івано-Франківськ – Київ, 2008. С.52–56).

За свої старання єпископ отримав величезну повагу у віруючих УГКЦ, і не тільки. Його оцінила держава, нагородивши його Орденом «За заслуги» III ст. (2009)- «за вагомий особистий внесок у справу консолідації українського суспільства, розбудову демократичної, соціальної і правової держави та з нагоди Дня Соборності України» і Орденом «За заслуги» II ст. (2013)- за значний особистий внесок у соціально-економічний, науково-технічний, культурно-освітній розвиток Української держави, вагомі трудові досягнення, багаторічну сумлінну працю.

Крім будівництва Церкви, освіти, науки, культури в дещо нематеріальному сенсі, Софрон Мудрий таки реально будував, зводив будівлі, приміщення, зокрема єпископську резиденцію. Тут він виступав і як архітектор, і часто як прораб. Його стараннями збудований триповерховий реколекційно-відпочинковий дім на 40 осіб з їдальнею і просторою альтанкою (с.Підлюте).

Важко перерахувати все те, що встиг за своє довге життя зробити цей чоловік. У 91 рік він був повний планів, задумів, проєктів, він з надією дивився в майбутнє своєї церкви і свого народу. Не дарма митрополита Софрона Мудрого вважають живою легендою Української Греко-Католицької Церкви. Людина високого інтелектуального гатунку, різноманітних талантів, унікальних комунікаційних здібностей, яка поставила свій інтелект і креативність на службу Богові, Церкві та Україні. Він достойно представляв християнську

Україну в світі, і християнський світ в Україні. Ми завжди пам'ятатимемо Софрона Мудрого, який і досі з нами.

*Стаття надійшла до редакції 22.11.2023 р.
Стаття рекомендована до друку 13.12.2023 р.*